

EKONOMİ POLİTİK

**Erinç Yeldan,
Kadir Has Üniversitesi**

8 Eylül 2021

Orta Vadede Türkiye Ekonomisini İzlerken

Ekonomi gündemimizde üç önemli veri ve belge ardı ardına yayımlandı: Önce 2021'in Nisan-Haziran dönemini kapsayan *II. Çeyreğe ilişkin Ulusal Hesaplar ve Büyüme* istatistikleri; ardından da *Ağustos* ayına ait fiyat gelişmeleri (enflasyon) verileri TÜİK tarafından paylaşıldı. Son olarak da bu hafta başında Orta Vadeli Program (OVP), AKP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın onayıyla Resmi Gazete'de yayımlandı.

Orta Vadeli Program, uzun aradan beri ilk kez resmi yayımlama takvimine uygun olarak ve de sonradan yakıştırılan *Yeni Ekonomik Program (YEP)* adıyla değil, ilk ünvanıyla –Orta Vadeli Program -OVP, paylaşılmış oldu. Böylelikle belki de önceki bakanlardan Berat Albayrak'ın ulusal ekonomi idaresindeki son izlerinden birisi daha ortadan kalkmış oldu.

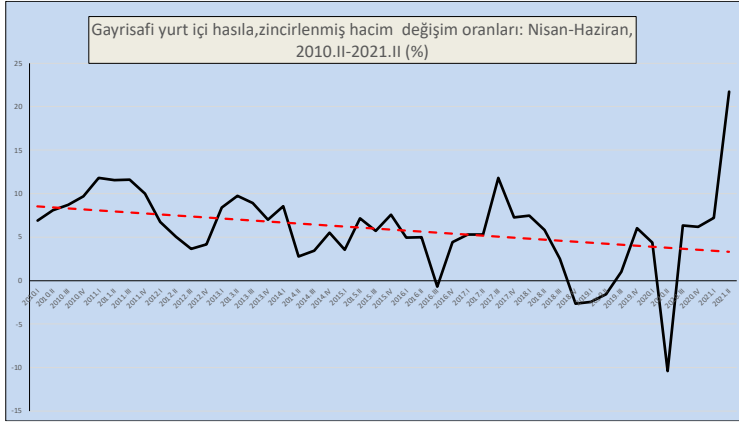
OVP metninin, ulusal kaynak tahsisi mekanizmalarına ilişkin herhangi bir hedef ve bunları sağlayacak bir bütçelendirme esasına dayanmadığı sürece aslında bir *planlama* ya da *yol haritası* programının gerekli koşullarını yerine getirmediğini uzun süredir savunmaktayız. Bu şartlar altında, rasgele konulan ve makroekonomik genel denge sistemi içinde tutarsızlıklarla yoğrulmuş bu metin olsa olsa bir “iyi niyet temennisinden” ibaret kalmaktadır. Nitekim, [7 Eylül tarihli Birgün gazetesindeki yazısında Oğuz Oyan](#) hocanın da belirttiği üzere, “*bu üç yıllık programlara içerik yönünden bakarsak, çok sayıda başlangıç tutarsızlıklarıyla yayınlanan bu metinler, öngörülerinin hem isabetsiz hem de çok erkenden kadük olması bakımından AKP'nin "sallapati" yönetim tarzının adeta bir aynası oldular*”. (Geçmiş yıllara ait OVP metinleri için [buraya](#) bakılabilir).

***

Önce, OVP metnine temel oluşturan ekonomik görünümü inceleyelim. Sırasıyla üç temel veriye –büyüme, istihdam, enflasyon- bakıyoruz:

Milli gelir, TÜİK verilerine göre 2021'in ikinci çeyreğinde yıllık bazda %21.9 artış gösterdi. Bu oranın, 2019 ve 2020'nin eş dönemlerinde yaşanan ekonomik çöküşün yol açtığı baz etkisine bağlı olduğu sıklıkla ifade edildi. Gerçekten de milli gelirdeki büyüme rakamı son iki seneye yayıldığına %7.37'lik bir artışa tekabül edeceği görülmekte. Gayri safi yurtiçi hasılaya yapılan harcama büyüklüklerine baktığımızda ise özel hanehalkı tüketim harcamalarında %11.6; yatırım harcamalarında %11.2 birikimli artış söz konusu. Çoklukla övgü konusu olan ihracat artışı ise iki yılda sadece %1.7.

Ulusal hesaplar üzerine istatistik tahmin ve yöntemlerindeki eksiklikler, güvensizlikler, hatalar hepsi bir yana, bu şişirilmiş hormonlu rakamların ardındaki cilayı biraz kazıdığımızda aslında Türkiye ekonomisinin uzun dönemde içine sürüklendiği durgunluk konjonktürü hemen kendini dile getiriyor.

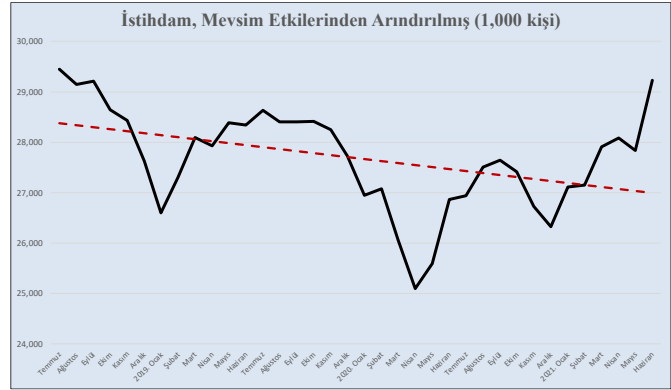
Yandaki grafikte, milli gelirin 2010 yılından itibaren ikinci çeyrek dönemler itibariyle yaşadığı büyüme oranları sergilenmekte. 2010 bilindiği üzere küresel krizin ardındaki ilk “normal” yıl. Türkiye dalgalı bir seyir sonrasında, 2016’nın üçüncü çeyreğinde dibe vurmuş idi. Daha sonra çok önemli bir dönemeç 2018’nin Temmuz ayıyla birlikte *Cumhurbaşkanlığı Hükümet*

Sistemi denilen rejim değişikliği başlıyor. 2018 sonrası Türkiye ekonomisi olağan dışı bir dalgalanma ve krize sürüklendiği gözleniyor.

Ama tüm bu rakamların mistik büyüünün ardında bir istatistiksel gerçek var. Eğer hatası sevabıyla bu rakamların doğruluğunu kabul edecek isek; 2010 sonrası Türkiye ekonomisinin uzun dönemli ortalama *trend büyümesini* hesapladığımızda (grafikteki kesik çizgi) negatif bir eğim, yani uzun dönemde baş aşağı giden, küçülmekte olan bir ekonomi manzarası ortaya dökülmüştür.

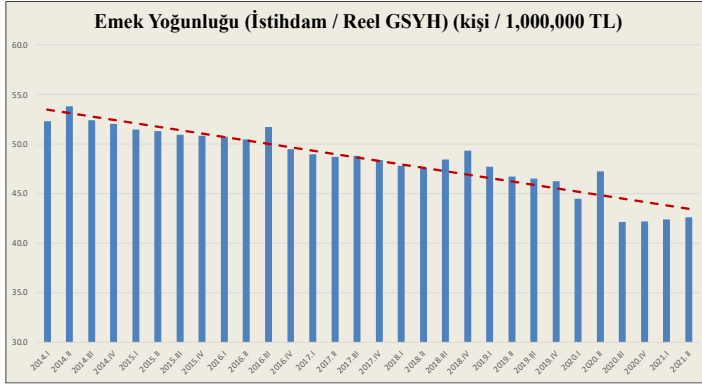
Türkiye ekonomisi, şahlanmak şöyle dursun, 2009 küresel krizi sonrası dönemde gittikçe küçülme eğilimindedir. Resmi rakamlar ve istatistiksel analiz böyle...

İstihdamdaki verilere dönelim. Bilindiği üzere işgücü istatistikleri bu yıl başında “yenilendi”. İstihdam verilerini *mevsimsel ve takvim etkilerinden arındırılmış* olarak, sözünü ettiğimiz *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* döneminde yandaki 2 no’lu grafiğimize sergiliyoruz. TÜİK verileri bize 2021 itibariyle, 2018’deki istihdam düzeyini henüz yakalayamadığımızı gösteriyor. Bu istatistiğin ardında, 2020’nin Covid-krizi kadar, yeni siyasi sistemin yarattığı güvensizlik ve kriz ortamı da var. Eğer, aynı istatistiksel analizi burada da uygular isek ve 2018 Temmuz’u sonrasında Türkiye’de toplam istihdamın uzun dönemli trend analizini gerçekleştirir isek (negatif eğimli kesik çizgili eğri), burada da ulusal ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin giderek yavaşladığını izlemek olası.

Bu iki veriyi bir araya getirelim. Milli gelirin (katma değer) üretiminde emek girdisi ne kadar kullanılıyor? Bu soruya yanıt arayalım. Bu yanıt bize ulusal ekonominin üretim sürecinde istihdam yaratma kapasitesinin seyrini gösterecek.

3 No’lu Şekil, TÜİK verilerinden hareketle GSYH başına kullanılan işgücünü gösteriyor. *Her 1 milyon TL değerindeki katma değer üretiminde kullanılan işçi sayısı.*

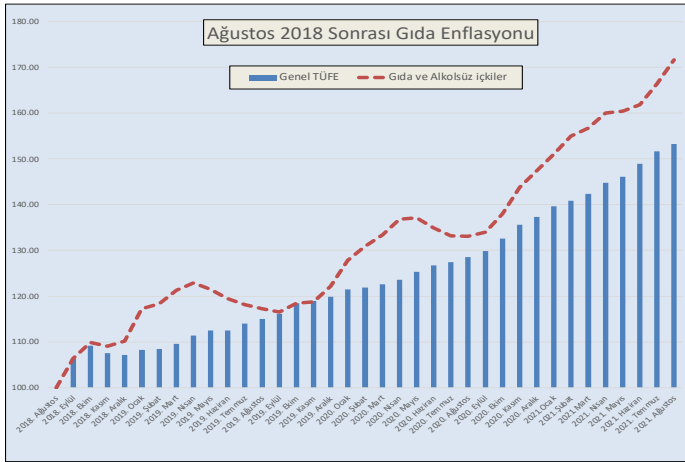
“Yeni “işgücü verilerinin geriye gittiği en son yıl 2014’te her 1 milyon TL’lik reel katma değer üretiminde 52.3 içi istihdam edilirken, bu rakam 2018’in üçüncü çeyreğinde (*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* döneminde) 48.3’e, 2021’de de 42.5’e gerilemiş durumda. Yani ulusal ekonomide büyümenin yaşandığı iddia edildiği dönemde giderek daha az işçi istihdam elitmiş.= Uluslararası iktisat yazını bu olguyu

istihdam-dostu olmayan büyüme sözcükleriyle betimliyor.

Bu gelişmelerin doğal sonucu emeğin milli gelirden aldığı payın hızla gerilemesi kuşkusuz. TÜİK verileri, işgücü ödemelerinin milli gelirden aldığı payın 2019’ın ikinci çeyreğinde %36.7 iken, 2021’de %32.9’a gerilediğini; sermayedar gelirlerinin payının ise aynı dönemde %45.1’den, %49.8’e çıktığını belgeliyor.

Ulusal ekonomide yaşanan tüm bu dengesizliklerin doğrudan uzantısı ise, kuşkusuz, enflasyon dinamiklerinde kendini gösteriyor. OVP metni 2021 yıl sonu için enflasyon tahminini %16.2 olarak duyurmakta. Oysa Merkez Bankası 2021 yıl sonu enflasyon hedefi daha geçtiğimiz ay başında %14.1 olarak duyurulmuş idi. OVP dönemi sonunda, 2024’te, program metni enflasyon tahmini olarak %7.6 olarak duyuruyor. Dolayısıyla, kör topal 2006 yılından bu yana sürdürdüğümüz *enflasyon hedeflemesi* serüveninin şaşmaz tasarımı olan %5 beklentisinin artık hayal ötesine atılmış olduğu anlaşılıyor.

Klasik politik ekonomi öğretisi *gıda mal sepetini ücret malları* olarak kabul eder; dolayısıyla

gıda fiyatlarındaki enflasyon ücretlilerin enflasyonu olarak değerlendirilebilir. TÜİK verileri, dile getirdiğimiz *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi* koşullandırması altında 2018 Temmuz ayından bu yana gıda fiyatlarındaki artışın %170’i bulduğunu, yani emekçilerin gıdaya erişiminin 1.7 misli daha pahalı olduğunu belirtiyor. İstihdamdaki kayıplar ve reel ücretlerdeki gerilemeler 2020’ler Türkiye’inde emekçilerin yoksullaştıran büyüme sürecini yakından izlemekte olduğunu

gösteriyor.

OVP metninde ulusal ekonominin gerçekleriyle yüzleştirmemiz gereken daha çok nokta var. Meraklısı geri kalanları **Hayri Kozanoğlu** hocanın *Orta Vadeli Program’daki 10 itirafı başlıklı yazısından* izleyebilir.